

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO VAIDMUO DARBUOTOJŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪROJE

Vilnius, 2013

Leidiny s parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. A1-426 patvirtinto Darbuotojų saugos ir sveikatos 2009–2012 metų strategijos įgyvendinimo 2011–2012 metų priemonių plano priemonę Nr. 3.3.2.

Rengėjai:

Dr. Remigijus Jankauskas

Raimonda Eičinaitė – Lingienė

Rasa Venckienė

Romualdas Mačiūnas

Konsultantai:

Dr. doc. Algimantas Urbelis

Vilniaus Universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutas

Izolda Baikienė

Vilniaus m. klinikinės ligoninės Antakalnio filialas, poliklinika

Arūnas Habdankas

UAB „Medikvita“

Higienos institutas

Didžioji g. 22, LT-01128 Vilnius

Tel. +370 5 262 4583

Faks. +370 5 262 4663

El.p. institutas@hi.lt

www.hi.lt

Turinys

Pratarmė	4
Svarbiausios sąvokos ir jų apibrėžimai	5
Įvadas	6
Darbo medicinos gydytojo veiklos turinys	9
Reikalavimai darbo medicinos gydytojo kompetencijai	14
Darbo medicinos gydytojo nauda visuomenei	20
Naudingos nuorodos	23

Pratarmė

Darbo medicina yra viena iš profesinės sveikatos fundamentaliųjų disciplinų. Darbo medicinos gydytojų rengimas ir jų gebėjimai Europoje vystomi kaip atsakas į nuolatinius darbo aplinkos pokyčius ir visuomenės poreikius. Pagrindinis darbo medicinos gydytojo uždavinys yra teikti darbdaviui siūlymus, kaip apsaugoti ir stiprinti darbuotojo sveikatą ir darbingumą. Darbo medicinos gydytojo veikla turi įtakos ligų ir sužalojimų skaičiaus sumažėjimui, jų sunkumo laipsnio sumažinimui ir žmonių sveikatos stiprinimui bei prevencijai visą gyvenimą. Tačiau vien tuo darbo medicinos gydytojo funkcijos neapsiriboja. Svarbu suprasti, jog jis taip pat gali būti geras patarėjas įmonės vadyboje, planuojant darbo procesą. Darbuotojų saugos ir sveikatos stiprinimas bei palaikymas didina darbuotojų pajėgumą dirbti, formuoja palankų socialinį klimatą, dėl to didėja įmonės reputacija, darbo našumas ir verslo pelningumas.

Deja, mūsų šalyje darbo medicinos gydytojo vaidmuo, atsakomybė ir nauda dar menkai suvokiama. Pastaraisiais metais Lietuvoje dirbo vos keliolika galiojančią darbo medicinos praktikos licenciją turinčių gydytojų, nors reikėtų ne mažiau kaip šimto darbo medicinos gydytojų¹. Šiuo metu galiojanti Lietuvos medicinos norma MN 73:2007 „Darbo medicinos gydytojas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“² nepilnai atspindi tarptautinių organizacijų rekomendacijas. Todėl akivaizdu, jog būtina didinti Lietuvos darbdavių, politikų, darbuotojų ir visos visuomenės supratimą apie darbo medicinos gydytojo vaidmenį ir naudą.

Šiame leidinyje pristatomas darbo medicinos gydytojo veiklos turinys, kompetencijos reikalavimai ir nauda darbdaviams, darbuotojams ir visuomenei.

Leidinyje skiriamas:

- valstybinėms institucijoms, politikams – geriau suprasti darbo medicinos gydytojo svarbą. Tai ypač svarbu, nes mūsų šalyje šeimos (bendros praktikos) gydytojai ir kiti specialistai, kuriems trūksta žinių ir įgūdžių profesinės sveikatos srityje, atlieka dalį darbo medicinos gydytojo funkcijų (profilaktinius darbuotojų sveikatos patikrinimus ir tinkamumo dirbti vertinimą);
- darbdaviams – geriau suprasti darbo medicinos gydytojo paslaugų poreikį sėkmingai įmonės veiklai;
- darbuotojų saugos ir sveikatos tarnyboms – geriau apibrėžti įdarbintų darbo medicinos gydytojų funkcijas ir sudaryti jų pareigybių aprašymus;
- profesinės saugos ir sveikatos specialistams (aplinkos sveikatos, darbo higienos, ergonomikos, profesinės sveikatos slaugos, darbų saugos, sveikatos stiprinimo, darbo organizavimo ir kt.) – geriau suprasti darbo medicinos gydytojo funkcijas ir galimybes su juo bendradarbiauti;
- šeimos ir kitų specialybių gydytojams – geriau suvokti bendradarbiavimo su darbo medicinos gydytojais ypatumus, tiriant, diagnozuojant, gydant su darbu susijusias ligas bei konsultuojant dėl jų profilaktikos;
- darbo medicinos gydytojus ruošiančioms mokykloms (universitetams, institutams, mokymo centrams) – nuolat atnaujinti studijų ir kvalifikacijos tobulinimo programas;
- medicinos studentams – skatinti juos pasirinkti darbo medicinos gydytojo specialybę;
- darbuotojams ir juos atstovaujančioms profesinėms sąjungoms – geriau suprasti darbo medicinos gydytojo vaidmenį darbuotojų sveikatos priežiūroje.

¹ Jankauskas R, Blažienė I, Gruževskis B. Lietuvos darbo medicinos gydytojų funkcijų ir poreikio įmonėse ir sveikatos priežiūros įstaigose įvertinimas. Visuomenės sveikata 2008; 3(42): 8-14.

² Lietuvos medicinos norma MN 73:2007 „Darbo medicinos gydytojas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“. Valstybės žinios. 2007; 71-2808.

Svarbiausios sąvokos ir jų apibrėžimai

Darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga – prevencinės priemonės, skirtos darbuotojų darbingumui, sveikatai ir gyvybei darbe išsaugoti, kurios naudojamos ar planuojamos visuose įmonės veiklos etapuose, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo profesinės rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta.

Profesinė sveikata – darbuotojų sveikata, kuriai išsaugoti ir stiprinti vykdoma darbo aplinkos rizikos veiksnių prevencija, darbo aplinkos pritaikymas darbuotojų fiziologinėms ir psichologinėms galimybėms, darbuotojų sveikatos priežiūra, įgyvendinamos sveikatos stiprinimo priemonės. Profesinės sveikatos priežiūra yra darbuotojų saugos ir sveikatos sistemos sudedamoji dalis.

Darbo medicina – medicinos sritis, apimanti darbuotojų sveikatos būklės stebėjimą, su darbu susijusių sveikatos pakenkimų ir profesinių ligų priežasčių nustatymą, šių pakenkimų ir ligų pasireiškimo formų tyrimą, diagnostikos, gydymo, reabilitacijos, slaugos ir profesinių sveikatos pakenkimų profilaktikos priemonių taikymą.

Darbo higiena – higienos sritis, apimanti darbo ir darbo aplinkos veiksnių poveikio žmogaus organizmui tyrimus ir įvertinimą bei priemonių jo darbingumui ir sveikatai išsaugoti rengimą.

Darbų sauga – priemonės, kurių imamasi ar numatoma imtis darbo vietoje, norint apsaugoti darbuotojus nuo profesinės rizikos arba ją sumažinti.

Darbuotojų sveikatos priežiūra (profesinės sveikatos priežiūra) – veikla, apimanti profesinių pakenkimų sveikatai nustatymą, registravimą, ekspertizę, gydymą, slaugą, reabilitaciją ir prevenciją bei sveikatos stiprinimo priemonių taikymą.

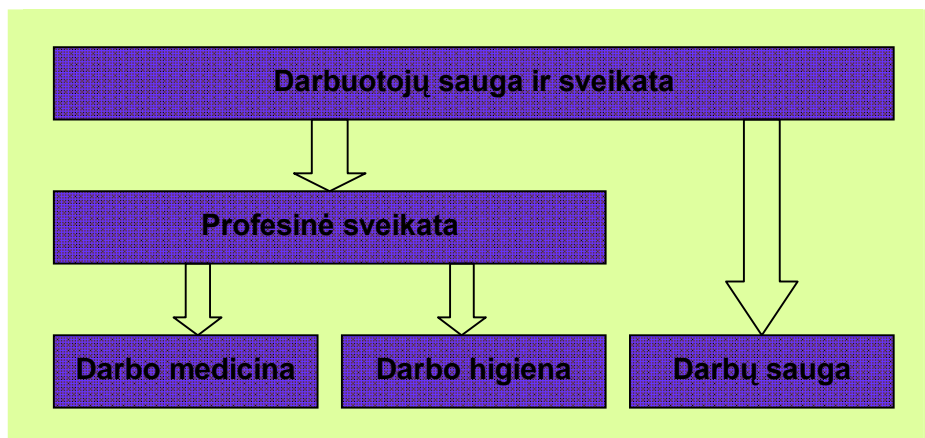
Darbo medicinos gydytojas – medicinos gydytojas, teisės aktų nustatyta tvarka įgijęs darbo medicinos gydytojo profesinę kvalifikaciją.

Darbuotojų saugos ir sveikatos tarnyba – įmonės struktūrinis padalinys arba išorinė samdoma tarnyba, atsakinga už darbuotojų saugos ir sveikatos priemonių įmonėje organizavimą ir šių priemonių įgyvendinimo kontrolę.

Profesinės sveikatos tarnyba – įmonės struktūrinis padalinys ar darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos padalinys arba išorinė samdoma tarnyba, atsakinga už profesinės sveikatos priemonių įmonėje organizavimą ir šių priemonių įgyvendinimo kontrolę.

Įvadas

Tarptautinė darbo organizacija^{1,2,3} kartu su Pasaulio sveikatos organizacija^{4,5}, taip pat Europos Sąjunga^{6,7} savo direktyviniuose dokumentuose nuolat akcentuoja darbuotojų saugos ir sveikatos svarbą, siekiant išsaugoti darbuotojų sveikatą, prailginti darbiningą amžių ir padidinti darbiningumą. Naujasis profesinės sveikatos veiklos modelis integruoja darbo medicinos, darbo higienos ir darbų saugos specialistus į daugiadisciplininę prevencinę tarnybą⁸, kurioje pagrindinė vieta tenka darbo medicinos gydytojui. Pagrindinių profesinės sveikatos tarnybų tikslas – teikti profesinės sveikatos paslaugas kiekvienam dirbančiam žmogui, nepriklausomai nuo ūkio sektoriaus, įmonės dydžio, geografinės vietovės ar darbo sutarties pobūdžio⁹. Šių tarnybų nauda visuomenei yra akivaizdi ir pagrįsta įrodymais.

1 pav. Darbuotojų saugos ir sveikatos sistema¹⁰

Tačiau daugelyje šalių, tarp jų ir Lietuvoje, pagrindinių profesinės sveikatos tarnybų paslaugų prieinamumas darbuotojams yra nepakankamas dėl to, kad trūksta profesinės sveikatos specialistų, ypač darbo medicinos gydytojų. Lietuva pagal darbo medicinos gydytojų skaičių ženkliai atsilieka nuo kitų Europos Sąjungos šalių (1 lent.). 2012 metais Lietuvoje darbo medicinos gydytojo profesinę kvalifikaciją buvo įgiję tik 16 gydytojų¹¹, ir pagal šį skaičių 1000 darbuotojų esame paskutinėje vietoje tarp visų Europos Sąjungos šalių. Be to, Lietuvoje darbo medicinos gydytojai, nepriklausomai nuo to, ar dirba įmonėje, ar sveikatos priežiūros įstaigoje, atlieka mažiau funkcijų, nei turėtų atlikti pagal tarptautinius standartus (2 pav.). Būtina imtis veiksmų šiai situacijai

¹ Tarptautinės darbo organizacijos Globalinė profesinės saugos ir sveikatos strategija (Global Strategy on Occupational Safety and Health).

² Tarptautinės darbo organizacijos Profesinės saugos ir sveikatos konvencija Nr. 155/1981 ir rekomendacija Nr. 164/1981.

³ Tarptautinės darbo organizacijos Profesinės sveikatos tarnybų konvencija Nr. 161/1985 ir rekomendacija Nr. 171/1985.

⁴ Pasaulio sveikatos organizacijos Globali profesinės sveikatos visiems strategija (Global Strategy on Occupational Health for All).

⁵ Pasaulio sveikatos organizacijos Globalus darbuotojų sveikatos 2008-2017 m. veiksmų planas (Global Plan of Action for Worker's Health)

⁶ Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos 2007-2012 m. strategija (New EU Strategy on Safety and Health at Work 2007-2012).

⁷ Tarybos Direktyva dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo 89/391/EEB.

⁸ Guidelines on Quality Management in Multidisciplinary Occupational Health Services. WHO European Centre for Environment and Health, Bilthoven, 1999.

⁹ J. Rantanen ir kt. Pagrindinės profesinės sveikatos tarnybos. Lietuvišką leidinį redagavo R. Jankauskas, S. Vainauskas, R. Eičnaitė-Lingienė. Higienos institutas, Vilnius, 2010.

¹⁰ V. Obelenis ir kt. Darbo medicina (universitetinis vadovėlis). Vilnius, Pozicija, 2007.

¹¹ Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba. Medicinos praktikos licencijų sąrašas. Prieiga internete: http://www.vaspvt.gov.lt/files/Specialistu_licencijavimas/MPL.pdf

keisti, pradedant nuo informavimo apie darbo medicinos gydytojo vaidmenį darbuotojų sveikatos priežiūroje, remiantis gera tarptautine profesinės sveikatos priežiūros praktika.

1 lentelė. Darbo medicinos gydytojų skaičius Lietuvoje ir kitose Europos šalyse¹

Šalis	Darbo medicinos gydytojų skaičius	Darbo medicinos gydytojų skaičius 1 tūkst. darbuotojų
Čekija	4955	1,04
Latvija	330	0,96
Vengrija	1447	0,61
Austrija	2040	0,53
Norvegija	500	0,47
Suomija	885	0,40
Italija	8124	0,39
Prancūzija	7853	0,38
Vokietija	8707	0,23
Ispanija	3450	0,23
Liuksemburgas	41	0,17
Švedija	700	0,17
Bulgarija	414	0,13
Estija	42	0,07
Didžioji Britanija	1576	0,056
Danija	100	0,04
Šveicarija	75	0,02
Lietuva	22	0,015

¹ Work and health country profiles of twenty-two European countries. People and Work Research Reports, FIOH, Helsinki, 2002, 444 p.

2 pav. Profesinės sveikatos ekspertų nuomonė (proc.), kokias funkcijas turėtų atlikti ir atlieka savarankiškai praktikuojantis darbo medicinos gydytojas Lietuvoje¹

¹ Jankauskas R, Blažienė I, Gruževskis B. Lietuvos darbo medicinos gydytojų funkcijų ir poreikio įmonėse ir sveikatos priežiūros įstaigose įvertinimas. Visuomenės sveikata 2008; 3(42): 8-14.

Darbo medicinos gydytojo veiklos turinys

Lietuvoje reglamentuojama darbo medicinos gydytojo veikla apima darbuotojų sveikatos būklės stebėjimą, su darbu susijusių sveikatos pakenkimų ir profesinių ligų priežasčių nustatymą, šių pakenkimų ir ligų pasireiškimo formų tyrimą, diagnostikos, gydymo, reabilitacijos, slaugos ir profesinių sveikatos pakenkimų profilaktikos priemonių taikymą¹. Tačiau įmonėje dirbantis darbo medicinos gydytojas privalo turėti žinių ir įgūdžių ne tik darbo medicinos srityje, bet ir mokėti nuolatos keistis savo žiniomis ir informacija su įmonės administracija ir darbuotojais, kad galėtų konsultuoti darbdavius apie jų atsakomybę profesinės sveikatos ir saugos srityje, patarti darbuotojams jų sveikatos, darbingumo išsaugojimo ir stiprinimo klausimais, konsultuoti įmonės vadovus dėl įmonės sveikatos, aplinkos ir saugos politikos tikslų.

Įmonės administracija privalo darbo medicinos gydytojui užtikrinti sąlygas, reikalingas jo funkcijoms atlikti, laikantis gerosios praktikos, įmonės sveikatos, aplinkos ir saugos strategijos bei profesinės etikos standartų. Viena iš būtinų darbo medicinos praktikos veiklos sąlygų – galimybė netrukdomai patekti į darbuotojo darbo vietą, vertinti darbo aplinką, dalyvauti atliekant profesinės rizikos veiksnių tyrimus bei tiriant nelaimingus atsitikimus ir profesines ligas. Pasaulio sveikatos organizacija pateikia detalų darbo medicinos gydytojo funkcijų sąrašą².

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO FUNKCIJOS

- Identifikuoja ir įvertina rizikos veiksnius darbo aplinkoje:
 - vertina ir pataria dėl rizikos kontrolės metodų įmonėje;
 - diagnozuoja su darbu susijusius susirgimus;
 - organizuoja atitinkamus tyrimus profesinių ligų išaiškinimui;
 - išsiaiškina kitų specialistų (toksikologų, ergonomistų, organizacijos psichologų ir t.t.) poreikį vertinant darbo aplinką ir organizuoja būtinų specialistų komandą.
- Vykdo darbuotojų sveikatos priežiūrą, pagrįstą teisiniais reikalavimais, profesinės rizikos dydžiu ar savanorišku susitarimu:
 - atlieka išankstinius sveikatos tikrinimus (prieš įdarbinant);
 - atlieka periodinius sveikatos tikrinimus;
 - atlieka patikrinimus prieš paliekant darbovietę;
 - atlieka kitus (neeilinius) medicininius patikrinimus;
 - vykdo biologinės ekspozicijos ir efekto monitoringą.
- Stebi darbo aplinkos veiksnius, galinčius paveikti sveikatą:
 - atlieka cheminių, biologinių, ergonominių, psichosocialinių ir kitų darbo aplinkoje veikiančių rizikos veiksnių stebėseną;
 - organizuoja įmonės darbo aplinkos tikrinimą;
 - organizuoja rizikos veiksnių veikiamų darbuotojų sveikatos stebėseną;
 - parenka biologinį monitoringą darbuotojų sveikatos apsaugos tikslais, remiantis validumo kriterijais, atsižvelgiant į testų jautrumą, specifiskumą bei prognostinę vertę.
- Pataria dėl sveikatos, saugumo, higienos ir ergonomikos bei individualių ir kolektyvinių apsaugos priemonių:
 - vertina kontrolės sistemas, sukurtas pašalinti ar sumažinti ekspoziciją;

¹ Lietuvos medicinos norma MN 73:2007 „Darbo medicinos gydytojas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“. Valstybės žinios. 2007; 71-2808.

² Occupational medicine in Europe: scope and competencies. World Health Organization, 2000.

- parenka asmenines apsaugos priemones su ekspertų pagalba;
 - pataria ergonomikos srityje dėl darbo vietos ir priemonių.
- Organizuoja pirmosios pagalbos teikimą:
 - konsultuoja pirmosios pagalbos teikimo įrangos ir priemonių bei neatidėliotinų procedūrų klausimais.
 - Konsultuoja darbo planavimo ir organizavimo klausimais:
 - konsultuoja naujų darbo sistemų ir metodų klausimais;
 - atsižvelgia į žmogiškąjį faktorių darbo vietų ir darbo priemonių bei įrankių projektavime.
 - Dalyvauja bei vadovauja sveikatos-aplinkos-saugos politikos formavimui, grindžiant etikos principais:
 - konsultuoja vadovybę ir darbuotojų atstovus politikos klausimais;
 - esant poreikiui visapusiškai konsultuoja darbuotojų atstovus;
 - pataria, kaip pasirinkti ir nustatyti sveikatos-aplinkos-saugos politikos tikslus, kurie turėtų būti pasiekti įmonėje per nustatytą laiką;
 - koordinuoja diskusijas ir siekia susitarimo tarp vadovybės ir darbuotojų atstovų;
 - užtikrina darbuotojų visapusišką informuotumą apie įmonės politiką ir jų teises;
 - konsultuoja dėl priemonių, kurios naudojamos atliekant įmonės politikos stebėseną ir vertinant jos rezultatus.
 - Skatina, kad darbas būtų pritaikytas darbuotojui, įvertina nedarbingumą ir tinkamumą darbui; skatina darbingumą:
 - vertina riziką, kenksmingus veiksnius žmogaus sveikatai darbo vietose, teikia patarimus, kaip išvengti galimos žalos;
 - įvertina darbingumo laipsnį, tinkamumą atlikti darbą prieš įsidarbinimą ir atsiradus su darbu susijusiai ligai/sužalojimui;
 - įvertina darbo metu atsiradusius sveikatos sutrikimus, negalią ir kitas kliūtis;
 - konsultuoja dėl medicininės rehabilitacijos;
 - pritaiko organizacijos psichologiją su psichikos sveikata susijusių situacijų valdyme;
 - konsultuoja darbuotojus laikino nedarbingumo dėl ligos atveju;
 - teikia pagalbą darbuotojams, turintiems problemų dėl narkotikų ar alkoholio;
 - konsultuoja rehabilitacijos ir darbo pakeitimo (perskirstymo) klausimais;
 - konsultuoja dėl pagyvenusio amžiaus ir neįgalių darbuotojų išlaikymo darbe;
 - skatina darbingumą, ugdant sveikatą, suteikiant reikalingus įgūdžius ir mokymą, atsižvelgiant į darbo reikalavimus.
 - Konsultuoja pažeidžiamų grupių darbuotojų (nėščiąjų, žindančių motinų, jaunų ir pagyvenusių darbuotojų ir kt.) darbingumo klausimais, dėl darbų jiems pritaikymo.
 - Bendradarbiauja su vadovybe ir darbuotojais teikiant informaciją ir vykdant šviečiamąją veiklą sveikatos, saugos ir ergonomikos srityse:
 - bendrauja su įvairių sričių specialistais, turinčiais skirtingą specialų pasirengimą;
 - rengia ir teikia kokybiškas ataskaitas (pranešimus);
 - aiškiai, visiems suprantamai pristato informaciją;
 - naudojami duomenų bazėmis, ieškant mokslinės informacijos apie darbuotojų saugą ir sveikatą ir ją skleidžiant;
 - dalyvauja komitetų veikloje, konkrečiai saugos ir sveikatos komiteto veikloje;
 - dalyvauja analizuojant nelaimingus atsitikimus ir susirgimus darbe;
 - bendradarbiauja su kitais specialistais, organizuojant ir vedant mokymus.

- Prideda prie mokslo žinių apie pavojų sveikatai ir saugumą darbe, atliekant tyrimus ir nagrinėjant sveikatos ir darbingumo problemas, išskylančias darbe, laikantis darbo ir medicininių tyrimų etikos principų:
 - nustato poreikį ir inicijuoja darbingumo, sveikatą sąlygojančių veiksnių ir su darbu susijusių ligų tyrimus;
 - planuoja tyrimus;
 - atlieka oficialų mokslinį tyrimą;
 - atlieka literatūros paiešką ir rengia ataskaitą (pranešimą);
 - interpretuoja mokslinių tyrimų rezultatus;
 - analizuoja reguliariai renkamus duomenis, įskaitant duomenis apie nedarbingumą ir nelaimingus atsitikimus;
 - reguliariai žodžiu ir raštu informuoja vadovybę ir darbuotojus.
- Konsultuoja dėl profesinės sveikatos ir saugos teisės aktų įgyvendinimo:
 - taiko profesinės sveikatos teisės ir etikos normas konkrečioms atvejams;
 - konsultuoja vadovus dėl sveikatos ir saugos bei aplinkos apsaugos teisės aktų įgyvendinimo;
 - konsultuoja sveikatos-aplinkos-saugos politikos klausimais;
 - konsultuoja darbuotojus ir darbuotojų atstovus dėl jų teisinių įpareigojimų;
 - vertina, kaip laikomasi naujų teisės aktų.
- Atpažįsta gamybinės veiklos metu atsirandančią kenksmingą ekspoziciją išorinėje aplinkoje ir konsultuoja susijusiais klausimais:
 - diferencijuoja su darbu ir su aplinka susijusių ligų diagnozes;
 - nustato ir įvertina pavojus aplinkai, kuriuos gali sukelti įmonėje vykstantys procesai ar operacijos, konsultuoja dėl prevencijos;
 - pataria dėl iš kitų šaltinių ar veiklos kylančios ir veikiančios bendrą aplinką kenksmingos ekspozicijos prevencijos;
 - užtikrina ryšį su specialistais, kurie atsakingi už aplinkos ir bendruomenės sveikatą.
- Dalyvauja darbo vietų sveikatos stiprinimo programose:
 - analizuoja dirbančiųjų populiacijos sveikatos stiprinimo poreikius;
 - atsižvelgia į sveikatos patikrinimo etikos aspektus,
 - atlieka su darbu susijusios sveikatos stiprinimo veiklos sąnaudų ir naudos analizę;
 - inicijuoja, rengia, suderina su įmonės bendruomene sveikatos stiprinimo programas ir vadovauja jų vykdymui;
 - siekia darbuotojų ir darbdavių dalyvavimo, kuriant ir įgyvendinant sveikatos stiprinimo darbo vietoje ir darbingumo didinimo programas;
 - vertina sveikatos stiprinimo darbe programas ir jų efektyvumą.
- Vadovauja profesinės sveikatos tarnybai:
 - vertina profesinės sveikatos poreikius įmonėje;
 - apibrėžia profesinės sveikatos tarnybos tikslus ir uždavinius;
 - nustato personalo vaidmenis profesinės sveikatos tarnyboje ir formuluoja pareigybių aprašymus;
 - vadovauja profesinės sveikatos padaliniiui ar tarnybai taikant kokybės valdymo principus;
 - vertina profesinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo kokybę;
 - derina ir valdo biudžetą;
 - formuoja komandą;
 - veda apskaitą;
 - kuria profesinės sveikatos personalo apmokymo programą.

- Dirba įvairių sričių specialistų komandoje:
 - vadovauja komandai;
 - įdarbina (samdo) ekspertus;
 - konsultuojasi su kitais specialistais dėl rizikos vertinimo;
 - koordinuoja sveikatos priežiūrą ir biologinį monitoringą bei aplinkos stebėseną;
 - skatina įvairių sričių mokslinių duomenų rinkimą;
 - planuoja efektyvų tarpdisciplininių išteklių panaudojimą;
 - prisideda prie kriterijų, skirtų paslaugų kokybei vertinti, nustatymo.

Šiuolaikinėje darbo medicinos praktikoje ypatingas dėmesys turi būti skiriamas sveikatos stiprinimui darbo vietose. Nors įmonių vadovai iš darbo medicinos gydytojų ne visada tikisi gauti patarimų apie sėkmingo verslo strategiją ir jos įgyvendinimo planus, tačiau darbo medicinos gydytojas turi nuolat sekti verslo vadybos pokyčius, būti susipažinęs su įmonės politika ir planavimo tikslais, finansiniais suvaržymais bei pelningumo galimybėmis. Darbo medicinos gydytojo įtraukimas į organizacijos valdymą ir žmogiškųjų išteklių strategiją yra raktas į gerą verslo praktiką.

Darbo medicinos gydytojo praktika neatsiejama nuo etikos¹. Jis turi išlaikyti pilną profesinę nepriklausomybę ir laikytis konfidencialumo taisyklių. Darbo medicinos gydytojai turi susilaikyti nuo bet kokio sprendimo, patarimo ar veiklos, kuri pažeidžia jų sąžiningumo ir nešališkumo principus. Jie ne tik turi pagrįsti savo sprendimus mokslinėmis ir specialybės žiniomis, bet, jei būtina, kreiptis į kitus specialistus (ekspertus) konsultacijos. Jokiomis aplinkybėmis darbo medicinos gydytojas negali leisti būti paveiktas interesų konflikto, ypač tais atvejais, kai pataria darbdaviui, darbuotojams ar darbuotojų atstovams dėl profesinės rizikos veiksnių įmonėje ir situacijose, kai iškyla pavojus sveikatai ir saugai.

Labai svarbus aspektas, kuriant ir vertinant įmonės sveikatos strategiją, yra darbuotojų sveikatos būklės duomenų panaudojimas. Darbuotojai iš darbo medicinos gydytojo tikisi, kad įrašai apie jų sveikatos būklę bus konfidencialūs. Vis dėlto informacija apie darbuotojo tinkamumą darbui, veiklos apribojimus, būtinus medicininiu požiūriu, turi būti perduota vadovybei. Išsamesnė informacija apie darbuotojo sveikatos būklę ar tikėtiną profesinės rizikos poveikį sveikatai gali būti perduota darbuotojui sutikus. Darbuotojai turi būti aiškiai informuoti apie jiems siūlomo gydymo tikslus ir procedūras. Taip pat darbuotojai turi būti informuoti apie savo fizinės būklės įvertinimą ir bendradarbiauti, teikiant informaciją gydytojui dėl atliekamo darbo reikalavimų. Tai suteikia galimybę įvertinti jų tinkamumą konkrečiam darbui ir jį stebėti. Darbuotojai privalo būti informuoti ir apie jų galimybę nesutikti su gydytojo išvadomis dėl jų tinkamumo atlikti darbą, jei mano, kad tai prieštarauja jų interesams. Gydytojas juos turi supažindinti su apeliacinėmis procedūromis.

Kad galėtų nustatyti profesinės sveikatos problemas įmonėje, darbo medicinos gydytojas kaupia ir saugo, o vėliau analizuoja darbuotojų sveikatos įrašus. Tokiuose įrašuose kaupiama informacija, susijusi su darbo aplinkos priežiūra, asmeniniai duomenys, tokie kaip darbuotojo darbo istorija, kurioje būtų profesinė ekspozicija, jos poveikio stebėsenos rezultatai ir kt. Darbuotojams turi būti suteikta galimybė susipažinti su įrašais savo dokumentuose. Individualūs medicininiai duomenys ir medicininių tyrimų rezultatai turi būti registruojami konfidencialiuose medicininiuose dokumentuose, už kurių saugą atsakingas darbo medicinos gydytojas arba darbo medicinos slaugos specialistas. Priėjimą prie medicininių dokumentų, jų perdavimą, viešinimą ir informacijos panaudojimą reglamentuoja įstatymai, taisyklės bei gydytojų etikos kodeksas. Tokiu atveju, kai neįmanoma identifikuoti asmens, informacija apie darbuotojų grupės sveikatą turi būti perduota vadovybei ir įmonės darbuotojų atstovams arba sveikatos ir saugos komitetui, kur tokie veikia, nes ši informacija reikalinga jiems vykdyti savo pareigas – saugoti bei stiprinti darbuotojų sveikatą ir saugumą.

¹ International code of ethics for the occupational health professionals. International Commission on Occupational Health, 1992.

Darbo medicinos gydytojai negali atskleisti pramoninių ar komercinių paslapčių, kurias jie gali sužinoti vykdydami savo veiklą. Tačiau jie negali nuslėpti informacijos, kuri yra būtina siekiant apsaugoti darbuotojų ir visuomenės saugumą ir sveikatą. Kai būtina, jie privalo pasitarti su kompetentinga institucija, kuri yra atsakinga už atitinkamų teisės aktų įgyvendinimo priežiūrą. Darbo medicinos gydytojas savo veikloje privalo palaikyti ryšį su kitų sričių medicinos specialistais, kai reikia specializuotų konsultacijų konkretaus darbuotojo atveju. Jie turi stengtis remti šeimos gydytojus problemineis darbuotojų sveikatos patikrinimų, nedarbingumo dėl ligos nustatymo klausimais, taip pat, glaudžiai dirbti su visuomenės sveikatos vadybininkais, kad nustatytų sveikatos stiprinimo prioritetus ir bendras veiklos sritis.

Reikalavimai darbo medicinos gydytojo kompetencijai

Europoje nėra bendrų konkrečių darbo medicinos gydytojų parengimo reikalavimų. Tarp mokymo programų skirtingose šalyse esama skirtumų. Pagrindinės žinios iš esmės remiasi tradicinėmis disciplinomis, tokiomis kaip: darbo higiena, toksikologija, ergonomika, epidemiologija ir biostatistika, atitinkamais teisės aktais ir profilaktine medicina. Bendrosios žinios turėtų apimti darbo vietos aplinkos vertinimą, komunikaciją ir švietimą, teisę, profesines ligas ir ryšį tarp sveikatos ir darbo. Pagrindinė patirtis, dažnai paremta užduotimis grindžiamu mokymu, apima darbo aplinkos vertinimą ir priežiūrą, įskaitant ir biologinį monitoringą; darbingumo vertinimą ir sveikatos pablogėjimo įtaką darbingumui; klinikinius gebėjimus atpažinti profesines ligas; diferencinę diagnostiką. Tenkinant visuomenės ir darbdavių poreikius, kai kuriose švietimo institucijose yra įvesti nauji mokymo programų elementai, tokie kaip valdymo, ekonomikos, kokybės užtikrinimo ir rinkodaros, pabrėžiant atnaujintą darbo medicinos gydytojo vaidmenį. Poreikis rengti profesionalius asmenis, kurių kompetencija užtikrintų aukštos kokybės profesinės sveikatos tarnybų veiklą visoje Europoje, verčia suderinti darbo medicinos gydytojų formavimo procesą.

Darbo medicinos gydytojų rengimą savarankiškai praktikai Europoje galima suskirstyti į pakopas:

1. bazinis universitetinis medicininis parengimas, kuris užtrunka 6 metus. Bazinių medicinos studijų metu išklausomas specialus darbo medicinos kursas ir įgyjama medicinos gydytojo kvalifikacija;

2. papildomas podiplominis rengimas savarankiškai praktikai, kuris trunka 4-5 metus. Šis etapas kiekvienoje šalyje turi savų ypatumų, bet jo esmę sudaro podiplominės studijos, klinikinė praktika ir praktika darbo medicinos tarnyboje prižiūrint pripažintam specialistui. Praėjus papildomą podiplominį parengimą, suteikiama teisė užsiimti savarankiška darbo medicinos praktika.

Kvalifikaciniai reikalavimai, keliami darbo medicinos gydytojams, apima bendras klinikinės žinias ir įgūdžius bei žinias ir įgūdžius darbo medicinos srityje (2 lent.).

2 lentelė. Darbo medicinos gydytojo kompetencijos sritys¹

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO KOMPETENCIJOS SRITYS	
Bendrosios klinikinės žinios ir įgūdžiai	Specifinės darbo medicinos žinios ir įgūdžiai
<ul style="list-style-type: none">▪ traumatologija, neatidėliotina medicinos pagalba, chirurgija▪ kardiologija▪ dermatologija▪ alergologija▪ ausų, nosies, gerklės ligos▪ hematologija/onkologija▪ infekcinės ligos ir kelionių medicina▪ skeleto-raumenų sistemos sutrikimai▪ neurologija▪ pulmonologija▪ toksikologija▪ gastroenterologija	<ul style="list-style-type: none">▪ kenksmingi ir pavojingi profesiniai veiksniai▪ darbuotojų saugos ir sveikatos teisės ir etikos pagrindai▪ darbingumo lygio ir tinkamumo darbui nustatymas▪ darbo sąlygų pritaikymas darbuotojo poreikiams▪ darbingumo galimybių skatinimas▪ darbuotojų švietimo, mokymo ir dalijimosi informacija pagrindai▪ profesinės sveikatos mokslinių tyrimų metodai

¹ Darbo medicinos gydytojų rengimo poreikio įstaigoms ir įmonėms tyrimo ataskaita. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, 2007. Prieiga internete: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ endokrinologija ▪ nefrologija ▪ hepatologija ▪ oftalmologija ▪ reprodukcinė medicina ▪ psichiatrija ▪ psichikos sveikata ▪ sveikatos psichologija 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ profesinės sveikatos tarnybų veiklos organizavimas ▪ aplinkos medicina ▪ sveikatos stiprinimas darbo vietose ▪ darbas daugiadisciplininėje profesinės sveikatos komandoje
--	--

Darbo medicinos gydytojas turi turėti pakankamai žinių ir klinikinių įgūdžių, kad savo darbe galėtų:

- kokybiškai atlikti pilną ar tikslinę medicininę apžiūrą;
- parinkti atitinkamus diagnostinius tyrimus;
- surinkti išsamią anamnezę, atkreipdamas ypatingą dėmesį į paciento profesiją;
- nustatyti ryšį tarp sveikatos pablogėjimo ir galimo buvimo sveikatai žalingoje aplinkoje;
- kokybiškai nustatyti profesinių ir kitų su darbu susijusių ligų bei traumų diagnozes, patarti dėl jų gydymo;
- patarti dėl pacientų priežiūros, atsižvelgiant į darbo vietos pavojus ir riziką, siekiant visiško pasveikimo;
- nustatyti aplinkos veiksnius, prisidedančius prie profesinių ligų ar traumų sukėlimo;
- pagal poreikį nusiųsti pacientus kitų gydytojų specialistų konsultacijoms;
- išsiaiškinti pacientų nerimą dėl buvimo sveikatai kenksmingoje aplinkoje ir palaikyti gydytojo-paciento tarpusavio santykius, įtraukiant informavimą apie riziką;
- pranešti apie padarytas išvadas nukentėjusiems ir atsakingiems asmenims.

Darbo medicinos gydytojo praktika remiasi įrodymais pagrįstos medicinos principu. Tai reiškia, kad jis turi gebėti:

- suformuoti klausimą ar problemą;
- mokėti surasti faktus (įrodymus) literatūroje ar kituose šaltiniuose;
- kritiškai vertinti pateikiamus faktus, įvertinti duomenų pagrįstumą ir naudingumą, pasirinkti tik tinkamus;
- pritaikyti naudingus atradimus praktikoje;
- aiškiai, neiškreipdamas perduoti informaciją pacientams bei kitiems specialistams.

Verslo vadybos, ekonomikos žinios reikalingos tam, kad darbo medicinos gydytojas galėtų teikti pagrįstus patarimus įmonės vadovybei sveikatos-aplinkos-saugos politikos klausimais, turėdamas omenyje įmonės prioritetus bei sąlygas, kuriomis veikia valstybinės bei verslo struktūros.

3 lentelė. Darbo medicinos gydytojo žinių sritys ir kompetencijos^{1,2} [2,5]

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO ŽINIŲ SRITYS IR KOMPETENCIJOS	
Žinių sritis	Kompetencijos
Profesinė rizika: profesinių rizikos veiksnių identifikavimas ir	Darbo aplinkos stebėsenos organizavimas, rizikos vertinimas
	Informavimas apie profesinių rizikos veiksnių kontroliavimo priemonės ir konsultacijų teikimas
	Sveikatos problemų vertinimas, ryšių su kitais gydytojais ir slaugytojais

¹ Competencies of occupational physicians. The customer's perspective. University of Glasgow, 2004.

² Reetoo K, Harrington J, Macdonald E. Required competencies of occupational physicians: a Delphi survey of UK customers. *Occup Environ Med*, 2005; 62:406–413.

vertinimas	palaikymas bei konsultacijų teikimas
	Programų, skirtų kontroliuoti kenksmingų veiksmų veikiančių darbuotojų sveikatą, organizavimas
	Konsultavimas dėl pirmosios pagalbos teikimo
Darbingumas: pajėgumo dirbti vertinimas	Sužalojimų, negalios ir darbingumo ryšio su darbu vertinimas
	Tinkamumo darbui vertinimas
	Konsultavimas dėl priešlaikinio išėjimo į pensiją esant sveikatos pablogėjimui
	Pagalba žmonėms sugrįžti į darbą (reabilitacija)
	Darbuotojų, turinčių problemų su narkotikais ar alkoholiu, konsultavimas
Darbingumo lygio vertinimas	
Komunikacija: žinių perdavimas ir keitimasis informacija	Sklandi ir taisyklinga, auditorijai suprantama kalba, skaitymas, rašymas
	Ataskaitų rengimas
	Teisės ir etikos reikalavimų taikymas konfidencialumui užtikrinti
	Ryšio su kitais specialistais palaikymas organizuojant ir vykdant mokymus
	Pranešimų skaitymas auditorijai efektyviai naudojant garso ir vaizdo įrangą
Ekspozicija: aplinkos veiksnių poveikio įtaka sveikatai	Skirtumų tarp su darbu susijusių ir su aplinka susijusių ligų supratimas ir aiškinimas
	Aplinkos poveikio darbo vietoje kontrolės vertinimas ir konsultavimas
	Konsultavimas dėl bendrosios aplinkos rizikos veiksnių
Sveikatos stiprinimas: bendros sveikatos stiprinimas darbe	Sveikatos stiprinimo poreikių nustatymas
	Sveikatos stiprinimo veiklų organizavimas, atlikimas ir vertinimas
Tyrimai: mokslinio tyrimo metodų pritaikymas	Tyrimo klausimų formulavimas pagal aktualius darbuotojų sveikatos aspektus
	Tam tikrų grupių, pavyzdžiui, vėžiu sergančių darbuotojų, tyrimų poreikio nustatymas ir inicijavimas
	Duomenų rinkimo planavimas
	Duomenų analizė
	Paskelbtų mokslinių duomenų ir savo tyrimų rezultatų interpretavimas
	Mokslinės literatūros paieška
	Tyrimų ataskaitų rengimas žodžiu ir raštu
Vadovavimas: vadovavimas profesinės sveikatos specialistų komandai	Organizacijos profesinės sveikatos poreikių nustatymas
	Vadovavimas profesinės sveikatos padaliniai
	Profesinės sveikatos tarnybos tikslų ir uždavinių nustatymas
	Profesinės sveikatos personalo vaidmenų nustatymas ir pareigybių aprašymas
	Biudžeto planavimas
	Profesinės sveikatos tarnybos veiklos kokybės vertinimas ir nešališko audito atlikimas
Teisė: profesinės sveikatos teisė ir etika	Teisės aktų, reglamentų, praktikos kodeksų ir rekomendacijų žinojimas
	Profesinės sveikatos teisės aktų laikymosi įmonėje vertinimas
	Vadovų, už saugą ir sveikatą atsakingų asmenų bei darbuotojų konsultavimas dėl jų teisinių įsipareigojimų

Rekomenduojamas tęstinis darbo medicinos gydytojų kvalifikacijos kėlimas, siekiant suderinti darbo medicinos gydytojų kompetenciją visoje Europoje. Mažiausiai 50 valandų per metus kvalifikacijos tobulinimo individualiam darbo medicinos gydytojo darbui būtų geras rodiklis. Penkerių metų tęstinis kvalifikacijos kėlimo ciklas turėtų apjungti mokymą, praktiką ir atestaciją (žinių tikrinimą ir pažymėjimo išdavimą).

DETALUS DARBO MEDICINOS GYDYTOJO KOMPETENCIJOS SRIČIŲ SARAŠAS¹

- Profesinė rizika sveikatai:
 - rizikos veiksniai darbo vietoje ir ligos, kurias jie sukelia;
 - rizikos įvertinimas ir kontrolė;
 - toksikologijos, darbo higienos ir ergonomikos principai;
 - darbo organizavimo veiksniai, galintys kelti pavojų fizinei ir psichinei darbuotojų sveikatai, ir jų vertinimo principai;
 - profesinių ligų klinikiniai požymiai ir ištyrimas;
 - profesinės rizikos sveikatai informacijos šaltiniai;
 - sveikatos priežiūros principai;
 - toksinių medžiagų ir kitų rizikos veiksnių stebėsenos strategija;
 - biologinis monitoringas;
 - profesinės sveikatos standartai;
 - profesinės saugos principai;
 - skubios pagalbos suteikimas susižeidus darbe.
- Profesinės sveikatos ir saugos politikos formavimas, atsižvelgiant į sveikatos teisę ir etiką:
 - aktai, taisyklės, praktikos kodeksai ir rekomendacijos, reglamentuojančios profesinę sveikatą, įskaitant ir ataskaitas apie profesines traumas ir ligas;
 - nacionalinė ir Europos Sąjungos profesinės sveikatos teisinė sistema;
 - teisės ir etikos sąveika profesinės sveikatos praktikoje;
 - medicinos konfidencialumas;
 - etikos klausimai, formuojant politiką dėl ŽIV užsikrėtusių darbuotojų;
 - etikos klausimai, formuojant politiką dėl narkotikų ir piktnaudžiavimo alkoholiu;
 - etikos klausimai, formuojant politiką dėl tyrimo darbo vietoje;
 - lygių galimybių darbo vietoje klausimai;
 - profesinio kompensavimo (žalos atlyginimo) sistemos;
 - socialinio draudimo paslaugų organizavimas;
 - socialinio kompensavimo sistema;
 - aplinkos sveikatos teisė;
 - bylinėjimosi procedūros.
- Neįgalumo ir darbingumo įvertinimas:
 - darbingumo vertinimo principai (profilaktiniai sveikatos tikrinimai prieš įsidarbinant ir periodiniai);
 - teisės aktų nustatyti reikalavimai asmenims, dirbantiems tam tikrus darbus;
 - reabilitacijos ir perkėlimo į kitą darbo vietą metodai;
 - darbuotojo ir darbo vietos suderinamumas;
 - ergonomenika ir reabilitacija darbe;
 - psichosocialinių pavojų ir reabilitacijos darbe įvertinimas;
 - veiksniai, darantys įtaką laikinam nedarbingumui;
 - vyresnio amžiaus darbuotojų tinkamumo dirbti vertinimas;
 - specialiųjų poreikių darbuotojų (pavyzdžiui: nėščiosios moterys, jaunimas, neįgalieji) tinkamumo dirbti vertinimas;
 - darbo krūvio/įtampos sąvokos pritaikymas neįgaliesiems darbuotojams;
 - išėjimo į pensiją dėl prastos sveikatos principai;
 - neįgalumo išmokos.

¹ Occupational medicine in Europe: scope and competencies. World Health Organization, 2000.

- Reglamentai ir direktyvos, reglamentuojantys darbingumą ir darbo pritaikymą darbuotojui, pavyzdžiui:
 - neįgaliųjų teises reglamentuojantys teisės aktai (neįgaliųjų teisių konvencija);
 - nėščiąjų teises reglamentuojantys teisės aktai (direktyva 92/85/EEB);
 - jaunų asmenų teises reglamentuojantys teisės aktai (direktyva 94/33/EEB);
 - atitinkami nacionaliniai teisės aktai.

- Darbingumo skatinimas:
 - priemonės, kurių darbdavys, darbuotojas ir kitos institucijos gali imtis darbuotojų skatinimui;
 - kasdienio gyvenimo, fizinių bei psichosocialinių veiklų ir pažintinių gebėjimų bei motyvacijos vertinimas;
 - darbo pritaikymas pagal darbuotojų galimybes, atsižvelgiant į jų fizinę ir psichinę sveikatą (pavyzdžiui, vyresnio amžiaus darbuotojų).

- Bendradarbiavimas:
 - darbuotojų saugos ir sveikatos organizacijų ir valdžios įstaigų vaidmuo;
 - etikos rekomendacijos dėl bendradarbiavimo su gydytojais, vadovais ir kitais;
 - kitų darbo medicinos profesionalų tarpdisciplininėje komandoje vaidmuo, komandos organizavimas;
 - kitų sveikatos priežiūros paslaugų organizavimas;
 - bendravimo principai ir metodai;
 - profesinės saugos ir sveikatos organizavimas kitose šalyse.

- Mokslo tiriamųjų darbų atlikimas, gilinantis į sveikatos problemas darbe:
 - mokslinės informacijos šaltiniai;
 - epidemiologijos ir sveikatos statistikos principai;
 - etiniai mokslinių tyrimų aspektai;
 - socialinių ir kokybinių tyrimų principai.

- Teisės aktų įgyvendinimas:
 - nacionaliniai ir Europos saugos ir sveikatos darbe teisės aktai;
 - darbo teisė;
 - darbdavių išsipareigojimai, įgyvendinat teisės aktus dėl sveikatos ir saugos;
 - profesinės saugos ir sveikatos veiklų finansavimo šaltiniai ir principai.

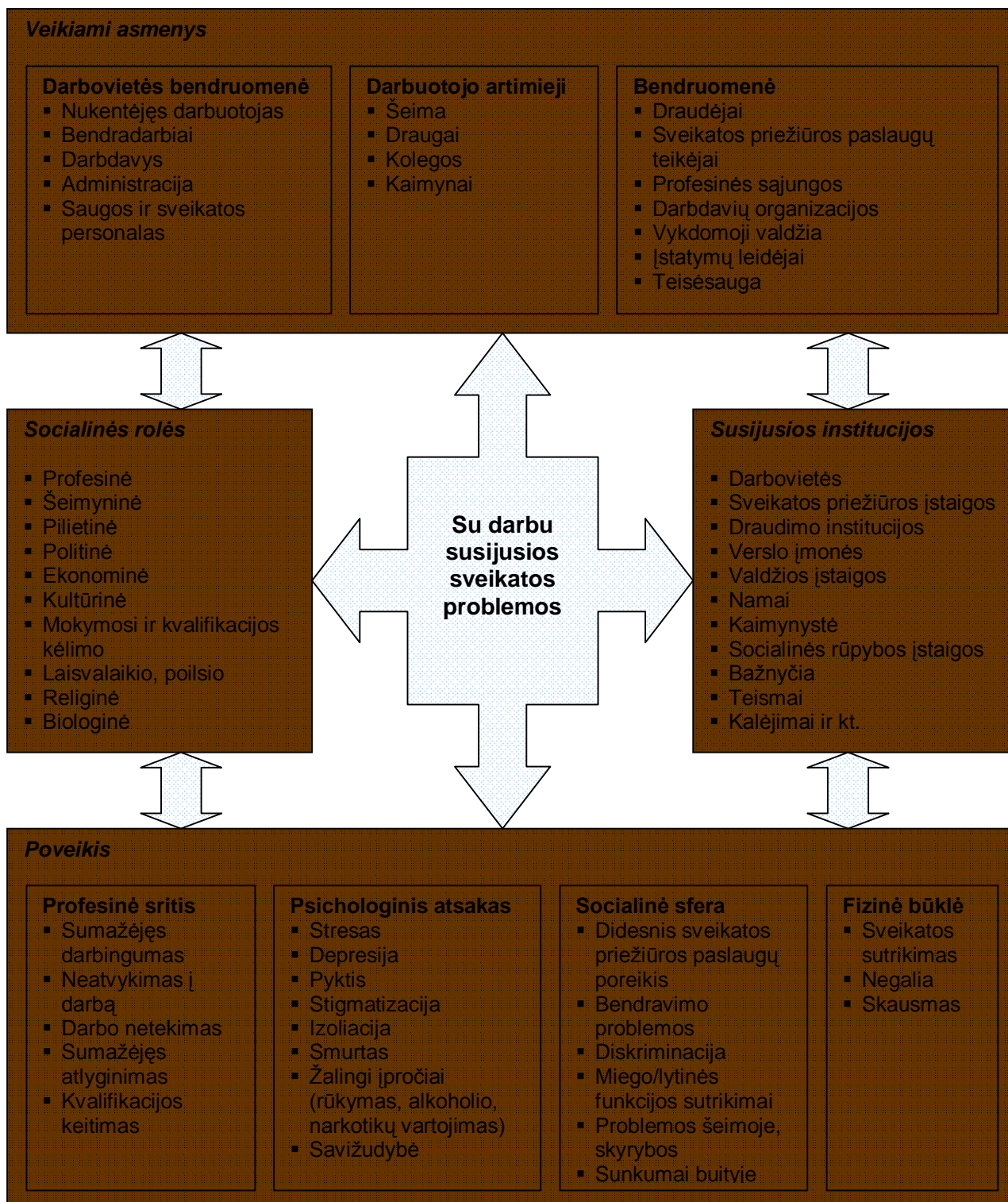
- Aplinkos medicina:
 - fizikinė, cheminė ir biologinė pramoninės veiklos rizika sveikatai;
 - aplinkos rizikos vertinimo metodai ir kontrolė;
 - aplinkos epidemiologijos informacijos šaltiniai;
 - pramoninės atsitiktinės rizikos kontrolė;
 - nepramoninių aplinkos šaltinių rizika sveikatai;
 - kitų specialistų grupių, besidominčių aplinkos sveikata, vaidmuo;
 - kompleksinės taršos kontrolės principai.

- Sveikatos ugdymas ir stiprinimas darbo vietoje:
 - tiesiogiai su darbu susijusi rizika darbuotojų ir jų šeimų sveikatai;
 - sveikatos stiprinimo ir sveikatos ugdymo principai;
 - darbuotojų sveikatos stiprinimo poreikio vertinimo metodika;
 - administracijos ir darbuotojų įtraukimo į sveikatos stiprinimo programas metodai;
 - pagalba administracijai ir darbuotojų atstovams kuriant sveikatos stiprinimo programas pagal pasirinktus prioritetus;

- sveikatos stiprinimo veiklos įmonėje suderinimas su visuomenės sveikatos prioritetais bendruomenėje ir šalyje;
 - profilaktinių darbuotojų sveikatos tikrinimų rezultatų panaudojimas nustatant sveikatos stiprinimo programų poreikį ir vertinant jų efektyvumą;
 - pacientų sveikatos stiprinimo poreikių aptarimas medicininių konsultacijų metu;
 - sveikatos stiprinimo darbo vietose programų atitikties nacionaliniams ir bendruomenės sveikatos poreikiams vertinimas.
- Vadovavimas profesinės sveikatos tarnybai:
 - vadybos ir administravimo principai ir praktika;
 - įmonės poreikių vertinimo metodai;
 - gebėjimas vesti derybas ir įforminti sutartį su įmone;
 - vadovavimas įvairių sričių profesinės sveikatos specialistų komandai;
 - vadovavimas tarpinstitucinėms struktūroms;
 - finansų valdymas ir biudžeto tvarkymas;
 - profesinės sveikatos padalinio veiklos planavimas;
 - informacinių sistemų valdymas, naudojant kompiuterines technologijas;
 - medicininių konsultacijų ir kt. duomenų dokumentacija, tvarkymas ir analizė, užtikrinant konfidencialumą;
 - kokybės valdymas;
 - gamybiniai santykiai;
 - organizacinės elgsenos analizė;
 - organizacijos veiklos efektyvumo ir produktyvumo didinimo principai;
 - profesinės sveikatos ir saugos rinkodara;
 - konfliktų ir problemų sprendimo, derybų, komandos formavimo ir pokyčių valdymo metodai;
 - personalo valdymo principai, darbuotojų įvertinimas, motyvavimas, drausminimas;
 - mokymų organizavimas;
 - profesinės sveikatos padalinio veiklos vertinimas ir auditas, siekiant nuolatinio veiklos kokybės gerinimo.
 - Daugiadisciplininė profesinė sauga ir sveikata:
 - darbas su kitais sveikatos ir saugos specialistais, vertinant riziką sveikatai ir įgyvendinant kontrolės programas;
 - įvairių sričių geros praktikos kodeksai;
 - įvairių sričių specialistų kompetencija: medicinos/sveikatos priežiūros specialistų (darbo medicinos gydytojai, darbo higienistai, slaugytojai, fizioterapeutai), saugos ir gamybos specialistų (inžinieriai, toksikologai, chemikai, farmacininkai), ergonomikos specialistų (ergonomistai, darbo terapeutai, architektai, dizaineriai) organizacijos ir psichologijos specialistų (organizacijos psichologai, darbo psichologai, technikos sociologai), epidemiologų;
 - įvairių sričių specialistų indėlis sprendžiant problemas;
 - daugiadisciplininės komandos darbo organizavimas ir planavimas;
 - daugiadisciplininės intervencijos strategijos;
 - bendravimo valdymas daugiadisciplininėje komandoje;
 - daugiadisciplininės komandos veiklos auditas ir kokybės valdymas.

Darbo medicinos gydytojo nauda visuomenei

Su darbu susijusios sveikatos problemos įtakoja ne tik nukentėjusiųjų asmenį ir jo artimuosius, bet ir visą bendruomenę, ir ši įtaka pasireiškia tiek fiziniėje, tiek psichosocialinėje sferoje bei profesiniame gyvenime.

3 pav. Su darbu susijusių sveikatos problemų poveikio sferos¹

¹ Dembe AE. The social consequences of occupational injuries and illnesses. Am J Ind Med, 2001; 40(4):403-17.

Daugeliu tyrimų yra įrodyta nauda, kurią gauna įmonės, investuodamos į darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos sistemą, t.y.:

- didesnis įmonės produktyvumas;
- didesnis verslo tęstinumas (mažiau avarijų ir incidentų, trikdančių veiklą);
- mažesnės draudimo įmokos ir (arba) kompensavimo išmokos, skirtos darbuotojams;
- padidėjusi darbuotojų motyvacija darbui;
- sumažėjęs nedarbingų dienų skaičius;
- sumažėjęs nelaimingų/mirtinų atsitikimų, profesinių ligų skaičius;
- sumažėjusios išmokos žalos atlyginimui verslo klientams, nukentėjusiems darbuotojams;
- „geros praktikos“ verslas;
- pagerėjusi įmonės reputacija darbuotojų ir verslo partnerių atžvilgiu.

Darbo medicinos gydytojo konsultacijų nauda priklauso ir nuo jo pastangų bei kompetencijos ir neapsiriboja nauda vienai, atskirai įmonei. Skleisdamas profesinės sveikatos žinias, darbo medicinos gydytojas yra naudingas visai visuomenei.

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO NAUDA¹

- ❖ Darbuotojų ir visuomenės sveikatai:
 - ilgesnė gyvenimo trukmė;
 - ilgesnė sveiko (be neįgalumo) gyvenimo trukmė;
 - padidėjęs darbingumas ir produktyvumas;
 - ilgesnis darbingas amžius;
 - sumažėjęs profesinių ir su darbų susijusių ligų ir traumų skaičius;
 - padidėjusi darbuotojų ir pensininkų, neturinčių rimtų negalių dėl lėtinių ligų, dalis;
 - įtvirtinti sveikos gyvensenos įpročiai visuomenėje;
 - sumažėję sveikatos priežiūros netolygumai tarp skirtingų profesijų, ekonomikos sektorių darbuotojų.
- ❖ Aplinkai (kai darbo medicinos gydytojas aktyviai dalyvauja įmonės aplinkos sveikatos politikoje):
 - padidėjęs įmonių produktyvumas, naudojant natūralius išteklius;
 - daugiau įmonių, įdiegusių taršos prevencijos mechanizmus, ir sumažėjęs atliekų kiekis;
 - daugiau įmonių, aplinkosaugos klausimus sprendžiančių pagal teisės aktų reikalavimus;
 - daugiau įmonių, aplinkosaugos klausimus sprendžiančių remiantis švaresnės produkcijos, ekologinio efektyvumo principais ir metodais;
 - daugiau sveikų ir aplinkai palankių (draugiškų) gamybos produktų.
- ❖ Socialinei gerovei:
 - pagerintas įmonės socialinis įvaizdis;
 - didesnė darbuotojų savigarba;
 - pagerėjusi darbo ir gyvenimo kokybė;
 - pagerėjęs galiojančių teisės aktų laikymasis;
 - padidėjusios įsidarbinimo galimybės žmonėms, turintiems negalią dėl lėtinių ligų ar traumų;
 - padidėjęs darbuotojų indėlis organizuojant savo pačių darbą;
 - pagerėjęs visuomenės supratimas apie socialinę, profesinę, aplinkos sveikatą, sveiką gyvenseną bei gerovę lemiančius veiksnius;
 - pagerėję darbuotojų profesiniai įgūdžiai;

¹ Occupational medicine in Europe: scope and competencies. World Health Organization, 2000.

- geresnis darbuotojų gebėjimas susitvarkyti su iššūkiais darbe;
- pagerėjusios darbuotojų žinios apie teisinius reikalavimus sveikatai ir saugai darbe bei aplinkos apsaugos valdymui įmonėje;
- padidėjęs gyventojų užimtumas;
- padidėjęs socialinis teisingumas;
- padidėjęs visuomenės supratimas apie įmonių geros vadybos praktiką;
- padidėjęs skaidrumas įmonėse priimant sprendimus, susijusius su darbuotojų sauga ir sveikata;
- efektyviau formuojamas socialinis kapitalas, panaudojant mokslinių tyrimų rezultatus;
- padidėjęs visuomenės supratimas apie gamybą ir vartojimą, išlaikant ekologinę pusiausvyrą;
- geresnis politinių, socialinių ir ekonominių lyderių supratimas, pasitikėjimas vienas kitu ir parama vienas kitam, kuriant socialinį kapitalą.

❖ Ekonominė:

- padidėjęs įmonių produktyvumas;
- padidėjęs įmonių ekonominis efektyvumas;
- didesnė ekonominių įplaukų iš investicijų tikimybė įmonei;
- geresnė sveikatos draudimo sistemos savireguliacija ir prisitaikymas, siekiant naudos iš prevencinės veiklos;
- padidėjusi tikimybė įmonėms sumažinti socialinio draudimo įmokas;
- padidėjusi tikimybė sumažinti valstybės sveikatos priežiūros sistemos išlaidas;
- pagerėjęs šalies ekonominis stabilumas.

Naudingos nuorodos

- ✓ Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra (European Agency for Safety and Health at Work, EU-OSHA): <http://osha.europa.eu/lt>
- ✓ Baltijos jūros šalių tinklas profesinės sveikatos ir saugos srityje (Baltic Sea Network on Occupational Health and Safety, BSN): <http://www.balticseaosh.net/>
- ✓ Šiaurės šalių partnerystė visuomenės sveikatos ir socialinės gerovės srityje (Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-being, NDPHS): <http://www.ndphs.org/>
- ✓ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions): <http://www.eurofound.europa.eu>
- ✓ Europos sveikatos stiprinimo darbo vietoje tinklas (European Network for Workplace Health Promotion, ENWHP): <http://www.enwhp.org/>
- ✓ Europos tyrimų profesinės saugos ir sveikatos srityje partnerystė (Partnership for European Research in Occupational Safety and Health, PEROSH): <http://www.perosh.eu/>
- ✓ Tarptautinė profesinės sveikatos komisija (International Commission on Occupational Health, ICOH): <http://www.icohweb.org/>
- ✓ Šiaurės Europos pažangaus mokymo profesinės sveikatos srityje institutas (Nordic Institute for Advanced Training in Occupational Health, NIVA): <http://www.niva.org/index.html>
- ✓ Pasaulio sveikatos organizacijos (World Health Organization, WHO) profesinės sveikatos svetainė http://www.who.int/occupational_health/en/
- ✓ Tarptautinė darbo organizacija (International Labour Organization, ILO) <http://www.ilo.org/>
- ✓ Suomijos profesinės sveikatos institutas (Finnish Institute of Occupational Health, FIOH): <http://www.ttl.fi/en/>
- ✓ Europos darbo medicinos mokyklų asociacija (European Association of Schools of Occupational Medicine, EASOM): <http://www.easom.org/>
- ✓ Kanados Profesinės sveikatos ir saugos centras (Canadian Centre for Occupational Health and Safety, CCOHS): <http://www.ccohs.ca/>
- ✓ Amerikos profesinės ir aplinkos medicinos koledžas (American College of Occupational and Environmental Medicine, ACOEM): <http://www.acoem.org/>
- ✓ Didžiosios Britanijos medicinos koledžo Darbo medicinos fakultetas (Faculty of Occupational Medicine of the Royal College of Physicians, FOM): <http://www.facocmed.ac.uk/index.jsp>
- ✓ Profesinės sveikatos ir saugos administracija JAV (Occupational Safety and Health Administration, OSHA): <http://www.osha.gov/>
- ✓ Nacionalinis profesinės saugos ir sveikatos institutas JAV (National Institute for Occupational Safety and Health, NIOSH): <http://www.cdc.gov/niosh/>
- ✓ Lietuvos standartas LST 1977:2008. Darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos sistemos. Reikalavimai (BS OHSAS 18001:2007)